

Bristen på klimatforskning inom genusforskningen kan bero på att svensk humaniora och samhällsvetenskap har haft svårt att närma sig frågor om naturen, anser en svensk genusforskare.

Livsviktigt med kunskap om genus och klimat

Sverige ligger i framkant inom forskning om genus och klimat. Men generellt har frågan en svag position här liksom i resten av den rika världen. Fältet är näst intill utforskat, menar svenska forskare. I utvecklingsländer har forskning om kvinnor, män och klimat kommit längre.

Genusperspektiv på klimatförändringar visar på stora skillnader i hur kvinnor och män drabbas, i vem som belastas och vem som värnar om miljön. Och vem som har makt att fatta beslut. Ojämsliddheten resulterar i att kvinnor är den grupp som har minst möjlighet att påverka, men som drabbas hårdast i miljörelaterade krissituationer.

– I flera delar av tredje världen förväntas allt fler människor snart att dö på grund av miljöproblem. Det gäller länder med låg jämställdhet där kvinnor

kommer att stryka med först, säger Måns Andersson, Centrum för genusvetenskap vid Uppsala universitet.

Ett exempel är översvämningar. Män får information genom jobb i städerna och genom att lyssna på radion, medan kvinnor ofta inte känner till den förestående vattenhöjningen förrän det börjar rinna in vatten i huset. Kvinnor kan inte heller simma i samma utsträckning som män och löper som oftast primär vårdnadshavare även större risk när de försöker rädda sina barn.

En av klimatförändringarnas svåraste konsekvenser är massflykt, menar Måns Andersson.

– Miljöflyktingarna i världen är i dag fler än dem som flytt på grund av krig. Kvinnor riskerar inte bara att dö på grund av naturkatastrofer, utan för att våld mot kvinnor tilltar i krissituationer. Kvinnors arbetsbörda ökar också markant jämfört med mäns i flykt, säger Måns Andersson.

Forskare från utvecklingsländer, samt där verk-samma forskare från Europa och Nordamerika, står för den största delen av forskning inom genus och klimat.

– De började mycket tidigare än andra. Tittar man på vad som skrivits och sagts om forskning på genus och miljö här i Sverige så finns det inte mycket, säger Måns Andersson.

KVNNOR MER FÖRÄNDRINGSBENÄGNA

Konsekvenserna av ett ändrat klimat är störst i utvecklingsländer, men även i Sverige påverkas kvinnor mer än män av förändringar, samtidigt som de har mindre makt över orsakerna till dem. Exempelvis är det mestadels män som sitter i energibolagens beslutsfattande positioner.

Men kvinnor verkar i större utsträckning än män vilja göra något åt klimatet. Flera svenska rapporter har under de senaste åren visat bland annat att män förbrukar mer energi än kvinnor, framför allt på transporter, och att kvinnor säger sig vara mer villiga att förändra sina levnadsvanor till förmån för miljön.

Måns Andersson arbetar tillsammans med flera andra forskare i det tvärvetenskapliga forskningsprojektet Mot ett nytt klimat? Genus och konkret gensvar i ett urval av svenska kommuner, inom Nordregio, ett nordiskt center för regional utveckling och planering.

– Projektet är drygt ett år gammalt och just nu pågår en genomgång av internationell och svensk forskning och politik rörande genus och klimat, säger Måns Andersson.

Genomgången visar att ganska lite finns sagt i frågan och att informationsutbytet mellan olika parter är skralt.

Det är också sällan de två forskningsfälten klimat och genus möts, menar projektledaren Richard Langlais, Nordregio, som medverkat vid flera internationella konferenser inom ramen för projektet.

I våras arrangerades en konferens i Köpenhamn där nordiska genusforskare och entreprenörer möttes för att diskutera klimat. Och det behövs fler sådana initiativ, menar Richard Langlais.

– Klimatforskning siktar mot framtiden, men vi måste också jobba med vår historia av genusstruk-

“Miljöflyktingarna i världen är i dag fler än dem som flytt på grund av krig. Kvinnor riskerar inte bara att dö på grund av naturkatastrofer, utan för att våld mot kvinnor tilltar i krissituationer.”

turen. Det är spännande att verka i ett forskningsfält där nästan inget har gjorts, säger han.

CLIMATOOLS FOKUSERAR SÅRBARA GRUPPER

Ett av internationellt sett få projekt som har ett genusperspektiv på klimat, menar Richard Langlais, är det svenska forskningsprogrammet Climatools. Climatools är ett samarbete mellan Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, Kungliga tekniska högskolan, Konjunkturinstitutet och Uppsala universitet, som undersöker möjligheter att anpassa samhället till klimatförändringar, med fokus på särskilt sårbara grupper.

Ett förändrat klimat innebär i Sverige att vattennivåer höjs, och att det blir varmare. Erfarenheter från sydeuropeiska länder visar att betydligt fler äldre kvinnor än äldre män dör i värmeböljor. En anledning kan vara att påfrestningarna är större på kvinnorna eftersom äldre kvinnor och män oftast gör olika arbeten i sin vardag.

– Män har kanske tyngre sysslor, men sådana som man kan avbrytas om det blir för varmt. Kvinnor har sysslor som matlagning, tvätt, och vård av anhöriga som inte kan skjutas upp utan måste utföras varje dag, säger Sven-Ove Hansson, professor i filosofi på KTH, och projektledare för genusfrågor inom Climatools.

Även han anser att genusforskning saknas inom klimatforskning, liksom Annika Carlsson-Kanyama, programchef för Climatools och docent i industriell ekologi.

– Jag vet ingen genusforskare som inriktar sig på miljö. Jag har just gjort en litteratursökning och hittat väldigt lite. Det är över huvud taget inget stort ämne, säger hon.

Naturvårdsverket gav 2009 ut en rapport om svenska folkets attityder till klimatförändringar.

Forts på nästa uppslag

Forts från föregående uppslag

Jessica Cederberg Wodmar, projektledare klimatkommunikation på Naturvårdsverket, anser att det är svårt att dra långtgående slutsatser utifrån rapportens statistik och efterlyser mer forskning.

– Det rör sig inte om några gigantiska skillnader mellan män och kvinnor, men det vore intressant att titta djupare på en del av frågorna. Varför svarade de som de gjorde? Hur tänkte de?

HUMANIORA LÅNGT IFRÅN NATUREN

En anledning till brist på klimatforskning inom genusforskningen kan enligt Måns Andersson vara att svensk humaniora och samhällsvetenskap har haft svårt att närma sig frågor om naturen och det naturliga.

– Vi har haft problem att ta tag i vilken roll samhällsvetenskap och humaniora kan spela. Men då lämnar man åt naturvetare och jurister att räkna ut hur det här med till exempel klimat och samhälle kan fungera.

Måns Andersson ser hoppfullt på vad feminismen kan bidra med och hoppas att den kan återupprätta en global solidaritet. Han framhåller ekofeministiska rörelser, som han menar har levit en undanskymd tillvaro.

– De har setts som lite perifera i Sverige, men har åstadkommit mycket i tredje världen.

Magdalena Raivio vid Centrum för genusforskning, Karlstads universitet, gör sitt avhandlingsarbete om andlig ekofeminism och menar att ekofeminism verkar ha fått ett uppsving de senaste åren.

Miljöpartisten Lotta Hedström skrev för några år sedan *Introduktion till ekofeminism*.

– Det var första livstecknet på länge. En samsammansatt rapport som även tar fram kritiken. Många jobbar i dag under rubriker som kvinnor och miljö, genus och hållbar utveckling, och vill inte skrivas in under det ideologiskt färgade ordet ekofeminism, säger Magdalena Raivio.

Hon menar att det akademiska systemet kan vara en anledning till att få genusforskare kallar sig ekofeminister.

– Det är vanligare att vara aktivist och akademiker i till exempel USA och Indien. I Sverige finns en tradition att skilja skarpare mellan akademiskt arbete och politiskt engagemang.

Kritik från forskare och feminister mot ekofeminism har enligt Magdalena Raivio att göra med att vissa ekofeminister hämtar inspiration från teorier om ett förhistoriskt matrilineärt samhälle, det vill säga där arvet går via mödernet, som de tolkar som ett fredligare, mer jämlikt samhälle. Det finns också inom ekofeminism de som tillskriver kvinnor andra egenskaper än män, egenskaper som skulle kunna öka hållbarheten. Men det, menar Raivio, är inte huvudfåran inom ekofeminismen.

– De flesta ser historiska och sociala faktorer som avgörande, få går in på biologiska förklaringsmodeller. Men en slutsats är ofta att om vi hade ett egalitært och jämställt samhälle och värderade vårdande egenskaper högre, så skulle vi behandla miljön annorlunda. 🐾